

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 79 | 2025 | št. 3-4 (172) | str. 233–469

Matic Kristan, *Usury in the Summa of Monaldus: Sources, Composition, and Intentions of a 13th Century Encyclopedia of Law* • Svit Podgornik, *Oborožitev in obramba samostanov kontemplativnih redov na slovenskem za čas turških vpadov* • Lucija Pečnik, *Ženska v blejskem gospostvu v poznem 17. stoletju: analiza zvezanih sodnih zapisnikov* • Sonja Svoljšak, *Knjižnica Družbe za kmetijstvo in uporabne umetnosti na Kranjskem in začetki licejske knjižnice* • Jan Županič, *Gender and Ennobelment in the Austrian Empire. The Transformation of the Nobility in the Context of the Women's Question* • Endre Domonkos and András Schlett, *The „New Course” and its impacts in Central and Eastern Europe: The case of Hungary* • David Hazemali, Dominik Herle, Žana Plejić in Matjaž Klemenčič, *Slovenska kapela v Washingtonu D. C.: Zgodovina nastanka in njen kulturni, politični in verski pomen za Slovence in slovensko-ameriško skupnost*

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 79 | 2025 | št. 3-4 (172) | str. 233–469

Izdaja
ZVEZA ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE
Ljubljana

GLASILO ZVEZE ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

Mednarodni uredniški odbor: dr. Kornelija Ajlec (SI), dr. Tina Bahovec (SI),
dr. Bojan Balkovec (SI) (tehnični urednik), dr. Rajko Bratož (SI),
dr. Ernst Bruckmüller (AT), dr. Liliana Ferrari (IT), dr. Ivo Goldstein (HR),
dr. Žarko Lazarević (SI), dr. Dušan Mlacović (SI) (namestnik odgovornega
urednika), dr. Božo Repe (SI), dr. Franc Rozman (SI), Janez Stergar (SI),
dr. Imre Szilágyi (H), dr. Peter Štih (SI) (odgovorni urednik), dr. Marta
Verginella (SI), dr. Peter Vodopivec (SI), dr. Marija Wakounig (AT)

Za vsebino prispevkov so odgovorni avtorji, prav tako morajo poskrbeti za
avtorske pravice za objavljeno slikovno in drugo gradivo, v kolikor je to
potrebno. Ponatis člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in
navedbo vira.

Redakcija tega zvezka je bila zaključena 15. oktober 2025.

Oblikovanje in oprema: Vesna Vidmar

Sedež uredništva in uprave: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani,
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija, tel.: (01) 241-1200,
e-pošta: info@zgodovinskicasopis.si; <http://www.zgodovinskicasopis.si>

Letna naročnina: za leto/letnik 2025: za nečlane in zavode 32 €, za društvene člane 24 €,
za društvene člane – upokojence 18 €, za društvene člane – študente 12 €.
Cena tega zvezka v prosti prodaji je 16 € (z vključenim DDV).

Naročnina za tujino znaša za ustanove 45 €, za posameznike 35 €
in za študente 25 €.

Plačuje se na transakcijski račun: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Slovenija
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2, 1520 Ljubljana LJBAS12X

Sofinancirajo: Publikacija izhaja s finančno pomočjo Javne agencije za raziskovalno
dejavnost RS

Prelom: ABO grafika d.o.o. – zanjo Igor Kogelnik

Tisk: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, december 2025

Naklada: 500 izvodov

Zgodovinski časopis je evidentiran v naslednjih mednarodnih podatkovnih
bazah: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH),
Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences,
ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art,
Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskicasopis.si>
info@zgodovinskicasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

BULLETIN OF THE HISTORICAL ASSOCIATION OF SLOVENIA (HAS)

International Editorial Board: Kornelija Ajlec, PhD, (SI), Tina Bahovec, PhD, (SI), Bojan Balkovec, PhD, (SI) (Technical Editor), Rajko Bratož, PhD, (SI), Ernst Bruckmüller, PhD, (AT), Liliana Ferrari, PhD, (IT), Ivo Goldstein, PhD, (HR), Žarko Lazarević, PhD, (SI), Dušan Mlacović, PhD, (SI) (Deputy Editor-in-Charge), Božo Repe, PhD, (SI), Franc Rozman, PhD, (SI), Janez Stergar (SI), Imre Szilágyi, PhD, (H), Peter Štih, PhD, (SI) (Editor-in-Chief), Marta Verginella, PhD, (SI), Peter Vodopivec, PhD, (SI), Marija Wakounig, PhD, (AT)

The authors are responsible for the contents of their articles, they must also secure copyrights for the published photographs and figures when necessary. Reprints of articles, photographs, and graphic material are only allowed with explicit permission of the editorial office and must be cited as sources.

The editing of this issue was completed on October 15, 2025.

Design: Vesna Vidmar

Headquarters and Mailing Address: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenia, phone: +386 1 241-1200, e-mail: info@zgodovinskiasopis.si; <http://www.zgodovinskiasopis.si>

Annual Subscription Fee (for 2025): non-members and institutions 32 €, HAS members 24 €, retired HAS members 18 €, student HAS members 12 €.

Price: 16 € (VAT included).

Subscription Fee: foreign institutions 45 €, individual subscription 35 €, student subscription 25 €
Transaction Account Number: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2,
1520 Ljubljana LJBASI2X

Co-Financed by: Slovenian Research Agency

Printed by: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, December 2025

Print Run: 500 copies

Historical Review is included in the following international databases: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH), Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences, ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art, Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskiasopis.si>
info@zgodovinskiasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

Razprave – Studies

- Matic **Kristan**, Usury in the *Summa* of Monaldus: Sources, Composition, and Intentions of a 13th Century Encyclopedia of Law240–264
 Oderuštvo v Monaldovi Summi: viri, sestava in nameni pravne enciklopedije iz 13. stoletja
- Svit **Podgornik**, Oborožitev in obramba samostanov kontemplativnih redov na slovenskem za čas turških vpadov266–291
 The Armament and Defence of Monasteries of Contemplative Orders in Slovenia during the Ottoman Incursion
- Lucija **Pečnik**, Ženska v blejskem gospostvu v poznem 17. stoletju: analiza zvezanih sodnih zapisnikov292–333
 Women in the Seignury of Bled/Veldes in the Late 17th Century: Analysis of Bound Court Minutes
- Sonja **Svoljšak**, Knjižnica Družbe za kmetijstvo in uporabne umetnosti na Kranjskem in začetki licejske knjižnice334–354
 The Library of the Society for Agriculture and Applied Arts in Carniola and the Beginnings of the Lyceum Library
- Jan **Županič**, Gender and Ennoblement in the Austrian Empire . The Transformation of the Nobility in the Context of the Women's Question356–377
 Spol in podeljevanje plemiških naslovov v Avstrijskem cesarstvu. Preobrazba plemstva v kontekstu vprašanja žensk
- Endre **Domonkos** and András **Schlett**, The „New Course” and its impacts in Central and Eastern Europe: The case of Hungary378–407
 „Nova smer” in njeni vplivi v srednji in vzhodni Evropi: primer Madžarske
- David **Hazemali**, Dominik **Herle**, Žana **Plejić** in Matjaž **Klemenčič**, Slovenska kapela v Washingtonu D. C.: Zgodovina nastanka in njen kulturni, politični in verski pomen za Slovence in slovensko-ameriško skupnost408–438
 The Slovenian Chapel in Washington, D.C.: The History of Its Foundation and Its Cultural, Political, and Religious Significance for Slovenians and the Slovenian-American Community

V spomin – In memoriam

Zaslužnemu profesorju Univerze v Ljubljani dr. Miroslavu Stiplovšku v spomin (Dušan Nečak)	440–442
In memory of Professor Emeritus of the University of Ljubljana, Dr. Miroslav Stiplovšek	

Kongresi in simpoziji – Congresses, Symposia

41. zborovanje Zveze zgodovinskih društev Slovenije; Brežice, 1.–2. oktober 2025 (Brina Kotar)	444–445
41st Congress of the Association of Historical Societies of Slovenia; Brežice, 1–2 October 2025	

Ocene in poročila – Reviews and Reports

Marjeta Šašel Kos, V srcu rimskega imperija: zgodovina slovenskega prostora v antiki do vlade Maksimina Tračana (Rok Ribič)	448–452
Jože Maček, Zgodovina slovenskega agrarnega prebivalstva (Nikita Peresin Meden)	453–455
Hranimo misli že 250 let, razstava (maj 2024–februar 2025) in katalog Narodne in univerzitetne knjižnice (Anja Dular)	456–458
Julij Savelli, 1945: Dnevnik mojega križevega pota (Špela Chomicki)	459–461

* * *

Navodila avtorjem prispevkov za Zgodovinski časopis462–465
Instructions for Authors

Letno kazalo Zgodovinskega časopisa 79, 2025466–469
Annual Content of Zgodovinski časopis – Historical Review 79, 2025

Ocene in poročila

Jože Maček, **Zgodovina slovenskega agrarnega prebivalstva**, Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 2020, 256 str.

Jože Maček, trikratni doktor s področij agronomije, ekonomije in zgodovine, je pred petimi leti (2020) napisal delo, ki do sedaj še ni bilo deležno ocene. Maček je odraščal na kmetih in pozna kmečko življenje tudi neposredno, kar je nedvomno prednost pri preučevanju agrarne zgodovine. Delo je rezultat avtorjevega skozi desetletja pridobljenega znanja na treh področjih, ki so bistvena za razumevanje agrarne zgodovine. S tem besedilom želim zgodovinarsko stroko opozoriti na omenjeno delo in izpostaviti njegov pomen za zgodovinopisje ter študij zgodovine.

Delo zajema izjemno dolgo obdobje – od predfevdalnih gospodarskih ureditev, preko dolgega obdobja fevdalizma, do sredine 20. stoletja (natančneje do leta 1941). Tako obsežen pregled slovenske agrarne zgodovine strniti na 250 straneh se zdi skoraj nemogoče, še posebej če se ozremo na tri starejša obsežna dela (Pravna zgodovina Slovencev, 1961; Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev, 1970, 1980), ki obravnavajo gospodarsko, družbeno in pravno zgodovino slovenskega ozemlja in imajo med približno 550 in 800 strani. Še toliko bolj zato, ker to ni zgolj zgodovina kmetijstva, temveč zgodovina podeželja, ki z namenom celovite obravnave združuje vsaj družbeno, pravno, agrarno in politično zgodovino. Razvidno je, da je Maček svojo knjigo smiselno strukturiral in osnoval ob upoštevanju omenjenih del. Poglavja so večinoma kronološko in tematsko definirana, kar je pri preučevanju tako dolgega obdobja več kot dobrodošlo. Lahko celo rečemo, da je to nujno, saj se je pomen nekaterih pojmov in pravnih terminov skozi stoletja spreminjal.

Avtor že v uvodu navaja, da se bo morda kateremu izmed bralcev zdelo, da je v knjigi preveč poudarka na razvoju sistema zemljiških gospodstev. Pojasni, da lahko šele skozi razumevanje tega sistema dobimo vpogled v realno življenje podložnikov, njihove obveznosti in pravice, saj so bili ti močno odvisni od gospodarske politike posameznega gospodstva. S tem se lahko le strinjamo, saj je življenje podložnikov krojila gosposka politika, v novem veku tudi deželna, od absolutizma dalje pa tudi državna politika.

Obdobje »staroslovenske družbe« in takratne gospodarsko-družbene in politične razmere poveže z uveljavljanjem fevdalnega sistema, saj za slednje zgolj prenos zahodnega modela ni bil dovolj. Potrebna je bila ustrezna podlaga, ki je narekovala tudi čas in hitrost širjenja tega sistema. Tri faze v razvoju fevdalizma na Slovenskem (po Sergiju Vilfanu: zgodnji fevdalizem, partikularizem teritorial-

nih zemljiških gospostev in zgodnje obdobje dežel) Maček združi v eno – »pravi fevdalizem«, ki zajema čas do konca 15. stoletja. Takrat so bile značilnosti fevdalnega sistema najbolj izrazite, nakar so se začele pojavljati razpoke v tej družbeno-gospodarsko-pravni ureditvi. Avtor pregled razvoja in sprememb, vezanih na določeno obdobje, nadgradi s predstavitvijo pomembnejših plemiških rodbin, ki so posedovale zemljo, ter izpostavi spremembe, ki so ob koncu »pravega fevdalizma« vodile, denimo, v povečanje ozemlja in politične moči Habsburžanov ter v večjo vlogo dežele nasploh.

Nekatere kompleksnejše tematike, kot so podložniške obveznosti ter posestna razmerja in oblike, so obravnavane v posameznih poglavjih, saj so bile značilnosti in strukture teh v fevdalizmu spreminjajoče se narave. Razlaga razvoja teh prvin fevdalizma, s čimer je usmerjen razvoj samega sistema, je podana v poljudnem jeziku, z enostavnejšo jezikovno strukturo in z mnogo manj specifičnimi (numeričnimi) podatki in posebnostmi – če jo primerjamo denimo z Gospodarsko in družbeno zgodovino Slovencev. Slednje olajša razumevanje izredno kompleksnih zgodovinskih vsebin, zaradi česar je knjiga zelo primerna kot študijsko gradivo. Za poglobitve in dodatne razlage pa lahko vedno posežemo najprej po že omenjenih dveh knjigah Gospodarske in družbene zgodovine Slovencev ter drugih delih.

Avtorjeva interdisciplinarna izobrazba se odraža med drugim v trditvi, da »se osnovna vzročnost kateregakoli družbenega in pravnega reda znova vrača na razvoj proizvodnih sil.« S tem je povezana tudi kriza fevdalnega sistema, ki se je začela konkretnje kazati v 15. stoletju. Pomembne gospodarske, politične in pravne spremembe ter vzročno-posledični procesi na ravni gospostev, dežel in države v tem obdobju do sredine 18. stoletja so predstavljeni razumljivo, strnjeno in strukturirano. V tem obdobju gre izpostaviti zaostrovanje podložniškega (osebnega in premoženjskega) položaja, kar sovпада z naslednjo tematiko v knjigi – kmečkimi upori, katere na kratko povzame po Bogu Grafenauerju.

Nadaljuje s stoletjem absolutizma in razkrojem zemljiškega gospostva, kateremu nameni nekoliko več pozornosti. Izpostavi pritožbe podložnikov zoper urbarialne dajatve in tlake, ki so se med drugim odražale v uporih in vmešavanju države (Marija Terezija, še bolj pa njeni nasledniki) v razmerja med zemljiškimi gospodi in podložniki. To obdobje zaključí s koncem Ilirskih provinc, pri čemer poudari odnos Francozov do fevdalnega sistema. Zadnje obdobje fevdalnega sistema ne poimenuje »obdobje kapitalizma«, temveč »prehod v nov družbeni red – kapitalizem in zemljiška odveza«, kar ustreza sodobnim dognanjem. Izpostavi, da je razkroj fevdalnega sistema omogočil razširitev kapitalističnih elementov in kasneje sistema. Posebej se posveti »nemirnemu podeželju« v času pred letom 1848 ter zemljiški odvezi in njenim posledicam. Dogajanju v 20. stoletju nameni v primerjavi z 18. in 19. stoletjem zelo malo pozornosti. Zadnje poglavje o delavcih v agrarnem gospodarstvu sistematično povzema po Vilfanu.

Maček že v uvodu poudari, da je knjiga bolj poljudne narave, čeprav je kategorizirana kot strokovna monografija. Med besedilom zato morda pogrešamo navedbe literature, virov ali druge morebitne sprotne opombe. Vsebina knjige temelji na avtorjevih izvirnih študijah in starejši literaturi (do leta 2005), med

katero najdemo kar nekaj pionirskih del. Stroka bi zato morebiti pomislila, da delo ne upošteva najnovejših znanstvenih dognanj. V odgovor je treba najprej poudariti, da se pri vprašanju razvoja sistema zemljiških gospodstev še danes oziramo na dela iz let 1961, 1970 in 1981, ki so v marsikaterem pogledu ostala nepresežena. Tako se tudi nekatera novejša vidnejša znanstvena dela, kot je denimo Integrirana kmečka ekonomija (ur. A. Panjek), v marsičem opirajo na starejša dela in jih poskušajo nadgraditi, obravnavati iz drugačnega zornega kota ter jih v skladu z različnimi viri in novimi študijami na novo interpretirati.

Kar se tiče skupne zemlje, o kateri lahko znanstveno presojam, bi izpostavila, da pri njeni obravnavi v knjigi najdemo zgodovinska dejstva, katerim ne moremo oporekati, in tudi interpretacije, med katerimi so nekatere še vedno veljavne, druge pa so že presežene ali ne držijo za vsa območja. Treba je upoštevati, da je avtor tematike skušal sistematično in predvsem sintetično predstaviti na ravni slovenskih dežel, kar zahteva določeno mero posploševanja. Pogosto pa izpostavlja tudi deželne posebnosti. Glede na **širino** obravnavanega obdobja in kompleksnost tematike je namera knjige izredno zahtevna. Priporočila bi jo **še posebno** kot študijsko gradivo pri predmetih, ki se nanašajo na zgodovino srednjega ali novega veka, gospodarsko in predvsem agrarno – oziroma, kot ji danes pogosteje pravimo – ruralno zgodovino.

Nikita Peresin Meden

ISSN 0350-5774

9 770350 577002

ZČ | Ljubljana | 79 | 2025 | št. 3-4 (172) | str. 233–469